

Myšlenky V. Krečmera

Ing. Vladimír Krečmer, CSc., 1951-1990 vědecký pracovník v oboru vztahů les-prostředí ve VÚLHM, 1990 rehabilitován za újmy z „normalizace“ a penzionován, 1992-1998 předseda České bioklimatologické společnosti, 1997-2005 předseda Národního lesnického komitétu, 1993-2006 soudní znalec v oboru ochrana přírody a lesní hospodářství se zvláštní specializací na funkce lesů v přírodním a krajinném prostředí. Čestný člen ČAZV a dalších odborných institucí. Bibliografie: přes 500 vědeckých a odborných prací.

Lesy kulturních krajín – klimatický činitel dílem člověka

Věcné zamyšlení nad státní lesní politikou v éře globální klimatické změny

Jak svědčí témata různých zasedání, prožíváme opět po desítkách let růst veřejného zájmu o vztahy lesů a krajinného prostředí, aktuálně zejména o hospodaření s vodou v kulturní a obytné krajině. Lesnické a později environmentální vědy už více než sto let objasňují v bezpočtu vědeckých projektů postupně na všech kontinentech s lesy dávné životní zkušenosti generací, např. proč, jak a čím jsou lesní ekosystémy jednak významným činitelem útlumu škodlivých přírodních procesů (živlů), tak samovolnými poskytovateli kladných užitků pro život a rozvoj lidské společnosti – dávno uznaných pozitivních externalit lesů krajiny, moderně „ekosystémových služeb lesa“, jak termín přišel z Ameriky a pak i z EU (tady však bez definice).

Vědy lesnické a environmentální došly k vědeckému poznání, že lesní ekosystémy výrazně ovlivňují díky charakteru své biomasy i ploše a poloze svého aktivního povrchu zásadní klimatogenetické, hydrologické i pedogenetické procesy v povrchové vrstvě svého stanoviště, tedy v atmosféře i v půdě. Nejde také jenom o ekosystém sám, jak jej často vnímají biologové. Lesy kulturních krajín jsou odedávna člověkem využívané pro potřeby jeho společnosti. Mají tedy k tomu sloužící „nepřírodní“ infrastrukturu – lesní komunikace ke zpřístupnění lesů, nejrůznější obnovní seče, úpravy stavu lesních půd. Důkladně byly studovány nejen ekologické vazby lesního prostředí na růst biomasy z hledisek tržních komodit lesního hospodářství, ale se vzrůstajícím důrazem též vlivy lesů v krajině na její životní prostředí – na prvním místě na vodní režim. Evropská civilizace při prudkém rozvoji životní úrovně a životního stylu mas od 50. let 20. století zvýraznila význam environmentálních a sociálních funkcí lesů. Za mořem v USA se tohle začalo odehrávat již ve 30. letech. Stačí poukázat na knihovny poznatků získávaných na všech kontinentech s lesy od sklonku 19. století. Vliv lesů na radiační, tepelnou a vodní bilanci, klimatogenetické procesy a prvky ve sféře mikro- a mesoklimatu, na procesy pedogenetické či vodní režim – tady nejen na pozemcích určených k funkcím lesa – jsou věcně nesporné, dávno poznané a prakticky využívané nejen lesním hospodářstvím k prospěchu lidské společnosti. Vzdělaný lesník je vlastně klimatickým činitelem v měřítku jeho úkolům potřebném. Např. nežijeme-li už dávno v pralesích málokdy si uvědomujeme, že lesník např. volbou druhu obnovní seče vytváří plochy se specifickým bioklimatem i vodním režimem, zcela svérázným v oné povrchové vrstvě stanoviště a blahodárným pro novou lesní generaci. Je tu jen potřeba být si vědom přírodních zákonů a jimi vyvolávaných přírodních procesů, abychom znali a rozlišovali zcela rozdílné územní prvky – přírodní nebo kulturní lesní ekosystémy, holou seč nebo holoseč, mokřad jako specifické přírodní prostředí flóry a fauny nebo faktor vodního režimu kulturní krajiny. Takže domněnky laiků, že „hospodařením“ v lesích či dokonce „kácením“ v lese jde vždy o zlý čin, holoseče či vysoušení krajiny, jsou nesmyslem z nevědomosti nebo – u tzv. ekologů – z účelovosti

jejich víry v ideovou „velkou pravdu“, které se nějaká „malá pravda“ fakt prostě nehodí. To přece známe nejednou i z historie věd.

Prudký vývoj evropské civilizace od konce 50. let 20. století vedl v souladu se změnami životní úrovně mas obyvatelstva také ke zvýšené pozornosti elity evropského lesnictva v obou dílech tehdy rozdělené Evropy do té míry, že byly zahájeny vědecké programy o *novém smyslu péče o lesy*. Šlo zejména a především o jejich vlivy na životní prostředí krajiny. U nás ve VÚLHM v letech 1953-1972 byly v nepřetržitém měření a sledování po dvacet let ujasňovány zákonitosti bioklimatu a vodního režimu porostů a obnovných sečí v podmínkách nížin s bory a středohor s horskými smrčiny. V následujících letech, dokud to interní politika dovolila, bylo ještě poznání doplňováno o specifika kulturních smrkových ekosystémů pahorkatin. Z toho vzešlo i u nás stvrzení, že tím, co se odedávna zná a *ex lege* uznává jako specifikum „nemovitosti les“, jsou nejen dlouhé výrobní lhůty produkce biomasy, ale též pozitivní samovolné externality lesů kulturní krajiny. Od 70. let se pod egidou MLVH a MVTR ČSR už celostátně koordinovalo, jak lesnictví může závažným způsobem ovlivňovat životní prostředí krajiny na podkladu poznání, že změny stavů lesní pokrývky krajiny mohou podle přírodních zákonů vyvolávat přírodní procesy prostředí měnící vč. důsledku již uvedených účinků, a to nejen v lesích – přírodní procesy mohou vystupovat z lesů a měnit životní prostředí krajiny mimo areál lesů. Lesnictví může ještě víc: se znalostmi a prostřednictvím účelových opatření v nakládání s lesy včetně lesní půdy může v podstatě nahodilé (z hlediska konkrétní společenské potřeby v druhu, míře, místě a času) mikro- a mezoklimatické účinky lesních ekosystémů a hydrologické vlivy účelně do určité míry zesilovat nebo tlumit a tím utvářet a posilovat konkrétní užitky prospívající lidské společnosti jako funkce lesa a omezovat disfunkce lesa, přinášející společnosti škody a újmy.

Bude tomu víc jak 150 let, kdy lesy jako nemovitost vlastníků byly legislativou uznány za zvláštní druh nemovitosti s omezením vlastnických práv, a to už tehdy nejen podle zvláštnosti výrobního procesu dřevní suroviny v kulturních lesních ekosystémech, nýbrž také s porozuměním jejich vlivu na životní prostředí obyvatelstva. Pokrok v poznání vedl k tomu, že i § 1 našeho popřevratového zákona o lesích 289/1995 Sb. uznal lesy podle vědeckého poznání jako nenahraditelnou složku životního prostředí. Samozřejmě obyvatelstva, neboť zákon o životním prostředí č. 17/1992 Sb. V § 2 stanoví, že i lidský druh organismů má nárok na své životní prostředí.

Zde pokládám za nezbytné odbočit do sféry státní lesní politiky. Je zkušeností mnoha lidských generací, že pole lesnické je polem kontroverzním s rozpory mezi zájmy veřejnými, skupinovými a osobními. Les v naší krajině není jenom objekt přírodní, s nímž se může zacházet výlučně z hlediska zájmů biologů a ekologů jenom o flóru a faunu. Není ani objektem výrobním jako továrna na dřevo; sice s velkým podílem přírody, leč s jediným hlediskem ideologie ekonomismu – dynamiky zisku. Od konce druhého milénia se tato klasická kontroverze výrazně prohloubila v intencích další fundamentální ideologie environmentalismu či úžeji ekologismu. Vyrasila do boje za spásu světa v té míře ohroženého civilizací, že se vlastníci lesa musí na vlastní účet podílet na přestavbě lesů kulturních pod vedením biologů. Tak to u nás zaznívalo v 90. letech ¹. **Dnes v tomto smyslu trvá již desetiletí jakoby neřešitelný spor o nakládání s lesy – zatím v Národním parku Šumava.** Zájmová vědecká skupina prosazuje doktrínu „bezzásahovosti“ jako jediné

1 Připomeňme, že západoevropské lesnictví začalo koncem 60. let se změnami koncepce, lesní politiky a legislativy přecházet na multifunkční obhospodařování lesů. Při tom smysl lesů ve vlastnictví veřejném spočíval prioritně v péči o krajinné prostředí, vlastníci lesů soukromých si mohli sami zvolit součinnost na plnění veřejných zájmů jako plně hrazenou aktivitu lesnických služeb včetně zisku a se státní poradenskou službou. Teprve přelom milénia tuto politiku zlomil idologův ekonomismu, jež se u nás oficiálně zavedla ihned po převratu.

hledisko v nakládání s lesy kulturní krajiny, usilujíc o vznik „divočiny“ náhlou, velkoplošnou a dlouhotrvající destrukcí stromového patra kulturních lesích ekosystému bez péče o obnovu a bez ohledu na možné důsledky. Její představitelé, čelní ekologové, otevřeně píší: *biologům je lhostejné, zda se destruované lesní porosty obnoví, kdy, kde a v jaké formě ekosystému se tak stane* (písemné vyjádření mluvčího Komise ŽP AV ČR). Zdá se, že je to v posledních letech i koncepce nejvyššího státního orgánu životního prostředí ČR. Hnutí DUHA léta uvádělo, že obavy z žíru chráněných kůrovců jsou neopodstatněné a takové stanovisko bylo za auditu IUCN v NPŠ v roce 2002 označeno za zradu ². Připomíná to z diplomacie známou politiku útočných ideologií jako „fait accompli“ – vyznačuje se neobjasněním cílů a jejich možných důsledků a získává tak čas, aby byly dosaženy až již nebude možná jakákoli náprava. Jiný uznávaný specialista-biolog mně napsal, že při takovém vzniku divočiny Šumava zůstane zelená a položil mně pozoruhodnou otázku: „Proč a komu vlastně je zapotřebí les na horách?“. Domnívám se, že je nejvyšší čas, aby se této záležitosti věnovala nejvyšší pozornost, jestliže z nejvyšších odpovědných státních orgánů se neodpovídá ani na podání věcně kompetentních odborníků. Je-li koncepcí MŽP ČR zavádět bezzásahovost na 2/3 lesní plochy v ČR soudím, že by bylo nezbytné včas:

1. rozběhnout věcnou diskuzi o argumentech jiných než biologických oborů k doktríně bezzásahovosti v lesích jako složky životního prostředí obyvatelstva,
2. rozebrat a uvážit, zda je možné, aby státní úředník podpisem rozhodnutí státního orgánu měnil přírodní zákony a jimi podmíněné přírodní procesy tak, aby na jím určeném území staly po jeho podpisu nefunkční,
3. uvážit, že bezzásahovost v kulturních lesních ekosystémech kulturní a obytné krajiny může mít vážná rizika environmentálního a sociálního charakteru pro obyvatelstvo, tedy potřebu odpovědnosti státu za možné následky dané koncepcí a politiky.

Nutno podotknout, že postmoderní společnost ráda opět přijímá jedno hlediskové ideje a opět politická moc ideové „velké pravdy“ vytlačuje jiná či vlastně další hlediska, která se nehodí. Rozbor reakcí státních orgánů kompetentních a zodpovědných za lesy třeba na akty z EU ukazuje, že se o nakládání s lesy myslí nekomplexně, začasťe spíše jako o objektu konzervační ochrany přírody. Uvažuje-li se o změnách krajiny v ČR, pokládám za nezbytné uvažovat šířeji a jinak než jenom biologicky, tedy jen o objektech flóry a fauny. V případě, že by se nakládalo s lesním ekosystémem bez ohledu na důsledky pro okolí, např. lesy v kulturní a obytné krajině ČR byly ve velkém měřítku ponechány v bezzásahovosti, vzniká nesporně riziko vzniku dlouhodobých závažných dálkových disfunkcí lesů tam, kde jsou např. chránění kůrovcovití a převládající smrkové lesní porosty ještě nedospěly do stádia rozpadu a obnovy. V tom případě vznikají rizika i z možných dlouhodobých změn biochemických a fyzikálních vlastností lesní půdy a tím vodního režimu krajiny. Proto „vědecký“ projekt, jenž hodlá měnit lesy krajiny, avšak rozběhne se **nekonceptně bez předcházející věcné analýzy následků** pro ni (tak obvyklé u zásahů do krajiny i nepatrných měřítek ve prospěch člověka), by se z hlediska krajinného prostředí mohl brát jako „ruská ruleta“ – vyjde to tak či tak, „vsjo rónvo“. Ostatně na slyšení v Senátu v roce 2007 už ministr RNDr. M. Bursík takovou „osobní odpovědnost za Šumavu“ veřejně převzal – a kde je jeho odpovědnost i on sám...

Podle holé vědy postmoderní éra má v lesnictví tuto dobu, tak jako v jiných sektorech národního hospodářství, za dobu „přelomovou“. Rychlý rozvoj evropské společnosti přinesl totiž zesílení nebo také nové poptávky v oboru funkcí lesa, tedy kladných environmentálních a sociálních užitků z lesů. Je pochopitelné, že různé společenské zájmové skupiny prosazují své zájmy jednak houževnatě v pokračování verze zcela

2 Citováno ve zprávě mezinárodních auditorů, vydané MŽP ČR roku 2003.

klasické, aniž by se zabývaly tím, že už žijeme v podstatně odlišné civilizační éře. Např. již po vzniku Československa první generální ředitel státních lesů, velmi vzdělaný a prozíravý lesník, tvrdě bojoval proti snahám převést lesy tehdejší Podkarpatské Rusi těžařským firmám³. Éra východně komunistické totality měla jak tvrdou klasickou dřevařskou lobby, dočasně až s přijímáním nesmyslných „vzorů“, tak později i uvažující vedení na MLVH i MVTR. Po převratu 1989 se vše vracelo k nejklaštější podobě s představitelem dřevařské lobby, jenž vytrvale vystupoval s dobovými politickými požadavky privatizace státních lesů a psal, že 0 % státních lesů by byl nejlepší ukazatel státní politiky. Tehdy v lesnické západní Evropě Ústavní soud SRN ještě měl za to, že smyslem existence lesů ve veřejném vlastnictví v demokratickém tržním systému je prioritně zabezpečovat veřejné zájmy v působení lesů na životní prostředí. V letech 2007/08 ještě evropská představitelka IUFRO diskutovali ve zvláštních vydáních časopisu o tom, čeho si žádá „přelomová doba“ na lesnictví při zásadních změnách stavu společnosti. Jak různá mohou být témata „přelomové doby“, možno poznat srovnáváním rozličnosti aktuálních snah. Je tu např. nová vědecká škola, která nově otevřela problém vlivu lesů na atmosférické srážky a s pomocí matematického modelování rozložení tlaku vzduchu předpokládá pro lesy s jejich transpirací v kontinentálních měřítkách schopnost „přitahovat“ vzdušnou vlhkost od moří ke kondenzaci a vypadávání srážek. Je tu však také snaha o to, zbavit lesy přídomku ochránců krajiny zejména v podhůří lesnatých hor. Doc. RNDr. Jakub Hruška, CSc., na základě výpočtu „double sum curve“ potoka v NP Šumava z šedesátileté řady měření odtoků předkládá světovou novinku v tom, že stav lesů ani vyšších poloh nemá žádný, pro krajinu prakticky využitelný hydrologický vliv. Nu, v měřeních odtoků i na dlouhá léta vědecky přísně sledovaných povodích jsou mezinárodně uznané osobnosti jak s odtoky většími než z bezlesí, tak další, které naměřily opak. Domnívám se, že po dlouhá léta se nenašel nikdo, kdo by onu velmi složitou otázku rozsekl rázem jako gordický uzel. Stalo se tak u nás na jediném a velmi složitém objektu s různými podíly ploch lesů po žíru kůrovců se stromy suchými, ploch vykáčených, ploch obnovujících se i bez naděje na brzkou obnovu i ploch se zbytky lesních porostů se stromy ještě živými. Bez respektu k podílům ploch různého stavu lesa na ploše povodí, bez znalosti odtoků z povodí mimo měrný přepad či přítoků do povodí, s problematikou srážek na něm, s opomenutím času jako faktoru náhlých změn stavu lesů na povodí atp. patrně není možné tak revoluční změnu snadno přijmout. Nejde ani jen o vodnost toku, ale také jak voda z povodí odtéká, tedy o režim odtoků v režimu povětrnostním s přihlédnutím na tok času a změny dalších faktorů. Navíc je tu příliš blízká možnost účelovosti takového zásadního závěru: jak známo, koncepcí MŽP ČR je převést tak 2/3 lesů v ČR v co nejkratším čase do bezzásahovosti. Přesně to slyšela delegace ČLS na MŽP ČR z úst náměstka pana RNDr. F. Pelce, CSc. koncem léta 2008, když na pozvání ministra M. Bursíka přišla projednat s náměstkem management lesů v NP Šumava a upozornit, že takový projekt postrádá šetření o vlivu na životní prostředí regionů po několik generací obyvatelstva. Pan náměstek si však nepřál slyšet ani slovo o managementu lesů. Světovým objevem na Modravském potoku se potvrzuje, že **snahy nepřipustit věcnou diskusi i snahy prorazit nechuť médií a obavy odborných časopisů publikovat standardní poznatky jiných vědních oborů o environmentálních a sociálních funkcích a disfunkcích lesů jsou výraznými politickými faktory závažného vědeckého problému.**

³ Po šesti desítkách let se děj stejné ideologie opakuje – na Novém Zélandu . Podnik Státní lesy je rozpuštěn, advokátní kancelář stačí k podpisům nájemních smluv na 30 let pro těžařské firmy tří kontinentů. Závazek obnovy vytěžených lesů smlouvy neobsahují, je to pokládáno za porušení svobody podnikání. Za pár let se zjišťuje nečekaný pokles lesnatosti země. Právníci a finančníci nevěděli nic o objektu své správy...

Je věda ideologická? (Reflex) , 23. prosinec 2015

ŽE VLÁDNOUCÍ IDEOLOGIE VŽDY OVLIVŇOVALA SPOLEČENSKÉ VĚDY JE SAMOZŘEJMÉ. DĚJE SE TO VŠAK ČASTO I U TĚCH RACIONÁLNÍCH.

LISTY CYRILA HÖSCHLA

Vážený pane profesore, léta přemýšlím nad jevem, jenž v jakémsi sinusoidálním rytmu probíhá historií, a dokonce ji aspoň na čas mění. Jde o pronikání ideologií do racionálních věd. Pracuji v oblasti přírodních věd, a tak připomínám dva takové výrazné jevy během mého života. První spadá do éry komunismu, kdy se jeden zlopověstný jedinec pokoušel propojit přírodní zákony s poučkami marxismu-leninismu: Trofi m Děnisovič Lysenko. Na jeho „učení“ přísahali tehdejší vědci z obou našich Akademií, neposlušní ztráceli místo, v SSSR i život. Druhý probíhá v současnosti. V Národním parku Šumava se rozhodla zájmová skupina vědců založit zrychlený proces destrukce stromového patra smrkových ekosystémů a na úrovni svých dílčích oborů sledovat následující přírodní dění a také chránit jím vyvolané přírodní procesy. Ona rychlá, velkoplošná destrukce stromového patra lesů podle jiných přírodních vědců může ovšem způsobovat značné změny základních bilancí záření, tepla, vody, faktorů bioklimatu včetně proudění vzduchu a také poměrů půdních a vodních. Vyvolané přírodní procesy mohou přestupovat hranice parku a měnit životní prostředí v okolních regionech pro tamní obyvatelstvo, a to po generace. Pokusy představitelů jiných vědních oborů setkat se na úzkém vědeckém fóru k věcné diskusi o možných rizicích a důsledcích během desítek let a o tom, kdo bude za možná rizika odpovídat, jaké kapacity bude vhodné připravit, kdo a z čeho je bude financovat, vyzněly naprázdno. Z korespondence představitelů oné skupiny lze zjistit, že uvažovat o tom považují za zbytečné, neboť „kulturní krajiny máme dost“ a ta „nás vůbec nezajímá“. Takové způsoby myšlení se ve vědách čas od času objevují. Co na to řeknete? V úctě Ing. VLADIMÍR KREČMER, CSc.

PŘED NĚJAKÝMI 25 LETY vydal vedoucí katedry biologie na Harvardu R. C. Lewontin knihu pod názvem *Biology As Ideology*. V ní zpochybňuje laickou představu, že kritické redukcionistické myšlení pravých vědců stojí mimo emoční a kontextuální zkreslení a je pramenem čistého, pravdivého poznání mimo ideologické vlivy. Naopak, společenské ovzduší vždy ovlivňovalo tvorbu a formulaci vědeckých hypotéz. Vědci jsou jenom lidi a to, co se zkoumá a objevuje, velmi závisí právě na nich, na jejich výchově, politické a náboženské orientaci a financování. S vaší otázkou souvisí to, že Lewontin odmítá mnohé představy ekologických organizací o životním prostředí. Podle něj žádné „prostředí“ jako nezávislý fenomén neexistuje. Organismy nelze od jejich prostředí oddělit, neboť jsou jeho součástí. V přírodě se vše neustále proměňuje, žádná „rovnováha“ se nemůže nastolit. Zrovna tak musíme opustit tezi o přizpůsobování a zaměnit ji za teorii o vytváření prostředí. Není pravda, že organismy se určitému prostředí buď přizpůsobí, nebo zahynou. Ve skutečnosti si prostředí vytvářejí. Takto pojato si my lidé vytváříme prostředí, jež je tedy naším přirozeným (kultivovaná krajina, zemědělská kultura, parky, urbanicita), zatímco bezzásahové prostředí typu *laisser-faire* je člověku nepřirozené, a není to tedy jeho prostředí. Toto pojetí staví celý spor o Šumavu na hlavu, neboť to rázem není spor vědecký, ale ideologický! A jsme zase u toho, co píšete. Vědci se víceméně shodnou na počtu žížal před a po nějakém zásahu, ale nikoli na tom, zda zjištěná změna je správně, nebo špatně. A už vůbec ne na tom, pro koho správně: Pro golfisty? Pro zemědělce? Pro filozofy? Pro developery? Pro obchodníky se dřevem? Pro biologické sběrače akademických titulů? Pro ochránce přírody? Řekne-li se totiž „pro lidi“, zní to rozumně jen do chvíle, než se zeptáme, pro které lidi. Věda tedy ideologická je a vědci nejsou v otázkách mravnosti, ideologie či víry o nic soudnější ani způsobilější než kdokoli jiný. Haloun a Martínek v *Otravě krve* (Revolver Revue, 2009) píší: „To, že je mezi vědci stejné procento pakáže jako v ostatních oblastech lidského konání, je až trapně jasné, přesto si to většina lidí není ochotná připustit. Na vědu je nabaleno podobné množství ‚posvátnosti‘ jako na umění, a proto dovede působit stejně nesnesitelně. Také věda má své třešticí apologety a strážce čistoty, svoje rituály, konvence, hrdiny a šašky.“ Ale ruku na srdce – ze všech demagogií je věda ještě ta nejpřijatelnější.

Les jako nenahraditelná složka ž.p. jen pod správou MZe, ne však pod správou MŽP

Vážení,

Jestliže pan ředitel NP Šumava, sociální geograf Mgr. Hubený je přesvědčen, že se smrčiny samy obnoví, může mít pro laiky jistou pravdu, avšak neuvádí, že čas zde ekologům žádnou roli nehraje a nepočítá se zde se změnou mezoklimatu na suché aridní. Jestliže kůrovcovití destruují stromové patro starších lesů, vše závisí na tom, zda již byly ve stadiu přirozené (nebo umělé) obnovy. I tak návrat toho, co se destrukcí stromového patra stalo, by v optimálním případě trval století. Les není fabrika na boty, kde obnova funkce vyhořelé fabriky je kompletní do roka a do dne.

Dnes vyrukoval s další mantrou pana *doc. Hruška*, který vystupuje se světově jedinečným přesvědčením, že lesy, ani na horách, nemají žádný prakticky využitelný hydrologický vliv pro krajinu. Svůj nálezkou opřel o jednoduchý rozbor řady měření odtoků potoka v NPŠ, který neumí respektovat složitost zastoupení různého stavu lesa a půd na povodí. Na tohle už přišla řádka vědců od konce 19. století, jenže "konečné řešení" v rozpacích nad složitostí problému nikdo ve světě nepodal, takže jde o podporu koncepce MŽP s převodem větší části lesů v ČR do bezzásahovosti v co nejkratším čase. Tento **silově prosazovaný požadavek nevychází z vědecké věcné diskuse** o tak závažné změně krajiny a bez neuváží jiné než biologických přírodních zákonů.

Zájmová skupinka výroby "divočiny" nerespektuje kulturní a obytnou krajinu ČR. Dokonce jedná s dílčím uplatněním věd avšak jenom a výlučně uvnitř ideové slupky, která podle představitelů této skupiny leží mimo vědy a je to tak správné. Nestojí tohle za hlubokou úvahu právě politiků, i když jde o možné důsledky i v dalších generacích obyvatelstva? O něco, zač dnes nikdo odpovídat nemůže? Právě asi proto řada nadšenců "divočinou" je přesvědčena, že princip předběžné opatrnosti pro lesy ve správě MŽP neplatí - nehodí se ideové slupce... Proto se pokoušejí také právem chránit, že ex lege les je nenahraditelnou složkou životního prostředí, avšak výlučně ten, jenž je ve správě MZe. **Podpis úředníka o převodu lesa pod správu MŽP však zřejmě má být tak mocný, že zruší platnost přírodních zákonů, které se nehodí!** Tedy je vyloučen i výskyt přírodních procesů jimi vyvolávaných, které mohou přestoupit člověkem namalované hranice a vpadat do okolní krajiny jako starodávně známé přírodní živly.

Prosím, uvažujme

Vladimír Krečmer

K základním argumentům o nakládání s lesy NP Šumava (věda a ideologie v nakládání s původně zkulturněnou krajinou)

V. Krečmer – F. Šach – V. Švihla

Již přes dvě desítky let trvá a od roku 2003 se vyhrocuje kauza Národní park Šumava (NPŠ) jako setrvalé neřešitelný rozpor v samé podstatě problému, jímž je *nakládání s lesy národního parku v kulturní krajině při jejich transformaci v ekosystémy přírodě bližší*. Neřešitelným není tolik proto, že se tu setkává řada složitých problémů a standardních vědeckých argumentů především některých oborů přírodních věd biologických a nebiologických, především též věd environmentálních a lesnických. Jedná se přece o významný projekt – nakládání s převážně dávno zkulturněnou krajinou – nesporně velmi složitým souborem – ve velkém měřítku, a to v národním parku, jenž bude nadále hraničit s kulturní a obytnou krajinou. Proto jsou tu podle našeho názoru k uvážení hlediska nejen věd biologických či úžeji ekologie přírodních organismů, ale také věcná hlediska věd environmentálních, lesnických a též ekonomie a sociologie. V konečném stadiu přichází v takovém projektu ke slovu sféra politiky. Politikové jsou ve svém oboru školeni ve sjednávání kompromisů, řekněme ústupků v projednávané záležitosti, vyvážených co možná nějakým jiným kladem pro ni. V kauze NPŠ se však léta ukazuje kompromis jak na vědecké, tak politické základně jako těžko dosažitelný.

Argumenty a názory kolem destrukcí stromového patra stávajících lesních ekosystémů

Přes závažné studie k faktům možných důsledků nadměrného, cíleně podporovaného přemnožení kůrovcovitých pro drastický ústup kulturních smrkových ekosystémů a nástup „divočiny“ v NPŠ došlo k prosazování setrvalého účelového politického tlaku zařadit NPŠ do II. stupně kategorií národních parků, jak je zformulovala IUCN. NPŠ však této kategorii věcně naprosto jasně vůbec neodpovídá – okolo 14% přírodních a přírodě blízkých lesních ekosystémů v něm není přece „převahou“ z definice IUCN. Je na místě vážná otázka, proč takový tlak byl vytvořen, trvá a mocí se protlačuje po léta také do práva a legislativy. Zájmová skupina prosazující vznik divočiny bez definice jejího charakteru v co nejkratším čase na co největší ploše vysvětluje své postupy tak, že *„věda se dělá jen uvnitř biologického paradigmatu“* či ideové slupky. Tu *„nelze zvážit vědeckými metodami“* a jen v ní pracují dílčí vědní obory biologických věd. Tak se o ní vyjádřili přední zastánci vzniku nedefinované „divočiny“ v NPŠ. Projevilo se to např. i v jednáních Expertní pracovní skupiny hejtmanů (viz např. Lesnická práce 9/2010 a 10/2010). Do jednání o managementu krajiny se dostávají postuláty z oblasti mimovědecké (Krečmer 2007). Jsou to paradigmaty různé provenience.

Další trvale nevysvětlenou otázkou je fakt, že dramatické velkoplošné a dlouhodobé mizení stromového patra lesů v NPŠ odporuje nesporně zakládací právní normě NPŠ – vládnímu nařízení 163/1991 Sb. Ani o tom neexistují věcná vysvětlení zájmové skupiny divočinou zaujatých (Krečmer 2009). Jeden za zakladatelů NPŠ, F. Urban, se k jejich úsilí a práci na pojetí národního parku a k právnímu stavu souborně vyjádřil na zasedání Učené společnosti v Č. Budějovicích 17. října 2006 v jednom z úvodních referátů k diskusi. Stanovisko představitelů budování divočiny v NPŠ bylo v podstatě protikladné. K věcným argumentům standardními vědeckými poznatky se však prostě nediskutuje, jak to shrnul jako odborník i politik Č. Hofhanzl (Šumava se všemi otazníky, 2011; 181 stran; Národní park Šumava – spor o koncepci či obraz kulturního úpadku, 2014; 107 stran). Stejný

poznatek mají autoři. Letitá nemožnost jej věcně projednávat nám připomíná jednak známý problém intelektuální „menší pravdy“, co musí ustoupit „pravdě veliké“, jednak též charakter politiky, jemuž se v diplomacii říká „fait accompli“: utajit cíle, dokud není dosaženo stavu, s nímž už nelze nic udělat.. Pokládáme za nezbytné zamyslet se vážně a společně nad důvody mnohaletého setrvávání takové situace také v důsledku scházející věcné diskuse. Korektní politiku doložil předseda parlamentního výboru pro životní prostředí, poslanec PhDr. R. Böhnisch: v rozhlasovém rozhovoru 16. 9. 2014 uvedl, jak se hluší a neslyšící z obou stran pochopitelně nemohou dohodnout (Parlamentní listy 17. 9. 2014).

K tomu, že se věcná diskuse léta nedaří, můžeme uvést k vážné úvaze např. schůzky stran ve sporu o nákladání s lesy NPŠ. Během desíletí trvání NPŠ a sporů mezi odborníky se podařilo sjednat a uskutečnit při velkém úsilí jenom dvě – roku 1998 ji organizoval Národní lesnický komitét (NLK, předseda Ing. V. Krečmer, CSc.) s představiteli STUŽ (předseda prom. biolog P. Šremer, CSc.), roku 2012 Odbor lesního hospodářství ČAZV (OLH, předseda prof. Ing. V. Podrázský, CSc.) s představiteli Komise životního prostředí AV ČR (KŽP, předseda MUDr. R. Šrám, DrSc.). Nevedly k žádnému jinému výsledku, než k tomu, že není zájem ani na diskusi o věcném řešení kauzy.

Pokusíme se upozornit na základní argumenty stanovisek obou stran, tedy jak na základní argumenty zájmové skupiny přírodovědné, přesněji skupiny opírající se o vědy biologické a jejich potřebu sledovat vznikání divočiny s jediným hlediskem na přírodu samu, tak skupiny se standardními vědeckými poznatky také věd přírodních nebiologických, věd lesnických a věd environmentálních. Jejich standardní vědecké poznatky nabádají zvažovat hlediska další, také rizika zvoleného postupu. Stromové patro starších lesů mají totiž závěry nesčetných vědeckých projektů od hloubi XIX. století na 4 kontinentech za specifický aktivní povrch a zásadní environmentální faktor pro krajinu a její prostředí . Při jeho velkoplošné destrukci mohou tím podle přírodních zákonů vznikající přírodní procesy působit i mimo hranice národního parku, neboť nemá neprodyšnou a neprostupnou izolaci. Dřív se jim říkalo „přírodní živly“ a vědy našly v lesních ekosystémech krajiny kulturní a obytné *významný činitel minimalizace jejich škodlivých dopadů na lidskou společnost*. I proto zákonodárci od hloubi XIX. století stanovují zákonnou zvláštnost majetku „nemovitosti les“ oproti jiným druhům nemovitostí. Český zákon od roku 1996 stanovil les *nenahraditelnou složkou životního prostředí* (§ 1 zákona 289/1995 Sb.). Bylo by snad možné předpokládat, že v lesích může právo určovat podle jejich správního zařazení, které přírodní zákony platí či neplatí v lesích spravovaných MZe ČR či MŽP ČR? Tot' jedna ze základních otázek věcné diskuse

Máme za nanejvýš potřebné uvážit, jak vedle přírodních zákonů, jimiž se zabývají vědy biologické, platí i na ploše národního parku neméně přírodní zákony z oborů dalších věd (meteorologie, bioklimatologie, hydrologie, pedologie a dalších věd environmentálních a lesnických). Přírodní procesy, vyvolávané náhlými, velkoplošnými a dlouholetými změnami stavu v lesích kteréhokoliv správce, nejen ovlivňují biologické přírodní procesy, nýbrž jsou také základními činiteli životního prostředí velkých území; mohou spoluutvářet životní prostředí obyvatelstva. Stromové patro starších porostů velmi výrazně utváří základní bilance radiační, tepelné a vodní, režim proudění vzduchu a další procesy a prvky klimatogenetické, procesy půdní a vodní režim. To vše v takové míře, že lesní pokrývka krajiny významně ovlivňuje krajinné prostředí v mikro- a mesoměřítkách, tedy nejen na ploše a v bezprostředním okolí lesů, nýbrž bez výjimky i v národních parcích a okolí v souvislostech s rozlohou, polohou a stavem lesních ekosystémů a povahou přírodních procesů, jejich změnami vyvolaných. Vědy lesnické a environmentální mají dlouhou historii

náročných projektů s bádáním o vazbách lesů a krajinného prostředí. Ta by měla být brána v úvahu, mizí-li náhle, velkoplošně a dlouhodobě stromové patro lesů přírodními kalamitami či záměrně vedených k destrukci přenecháváním u nás kdekoli koncepci „bezzásahovosti“. V biologickém projektu vzniku divočiny v NPŠ drastickou destrukcí stromového patra lesů se však jejich poznatky předem nešetřily; nebyly závčas komplexně projednány možné důsledky zaváděné doktríny v ochraně přírody.

K dokreslení stavu neurčitosti, v němž se nachází projekt NPŠ, upozorňujeme i na rozpory v oblasti ekonomiky. Jak známo, podle expertýzy, o níž se opírají představitelé zájmové skupiny vědců-biologů, lze z rozšiřujícího se území NPŠ bez zásahů člověka údajně očekávat „ekosystémové služby“ v hodnotě profitu 2-4 miliard Kč ročně (P. Kindlmann – Z. Křenová 2014); tedy jak zdůrazňují násobek toho, co přináší turismus. Naopak tamže I. Vicena a K. Simon (2014) podali kalkulaci stávajících škod destrukcí stromového patra lesů NPŠ v hodnotě okolo 100 miliard Kč. Opakují se tu již jednou objevené vazby jevů z oblasti MŽP ČR (Vyskot et al..1999, 2000). To všechno jakoby přicházelo do prázdného prostoru „hluchých a neslyšících“ podle politika R. Böhnische (2014). Naivního člověka snad neudivuje, že takové náznaky nevedou politiky k záumu o věc – vždy%t v podstatě se jedná o „weell being“ obyvatelstva, jejich voličů, a to pro několik generací lidí dopředu.

Podíváme se však blíže na argumenty a názory na vytváření divočiny u nás velkoplošnou a dlouholetou destrukcí stromového patra stávajících lesních ekosystémů. Úvodem citujeme z passovského „Neue freie Presse“ stanovisko ke kůrovci Mgr. Pavla Hubeného, tehdy pověřeného ředitele NPŠ z jeho návštěvy 16.V.2014 v NP Bavorský les (NPBW). V českém překladu zní: „*Můj vztah k němu (ke kůrovci) je neutrální. Pokládám ho za nezbytnou součást ekosystému a jeho vývoje. Emoce proti němu odpovídají jednomu hledisku, jež pěstuje lidská společnost*“. Domníváme se, že je tu velmi jasně formulované stanovisko sociálního geografa, který ví, že v kulturní krajině, v níž národní park byl založen, nepřestávají existovat i zájmy lidské společnosti např. na jejím životním prostředí, na jejím zmíněném „well being“. Neboť víc než sto let běží v celém světě s lesy vědecké projekty zkoumající, jak mohou být zájmy lidské společnosti příznivě nebo nepříznivě ovlivněny stavem lesní pokrývky krajiny. Neutralita k destrukčnímu činiteli lesů v národním parku je nepochybně na místě z hlediska hospodářského lesa a škod na produkci dřeva, protože tam jako záporná účetní položka hospodaření vznikat nemohou. Je však i projevem nezájmu o existenci lesa v národním parku, jestliže lesy krajiny by byly nenahraditelnou složkou jejího životního prostředí – a právě o tom se léta vede v podstatě nekonečný spor.

Názor, že národní parky jsou kdekoli územím vyhrazeným výlučně jedině hledisku konzervační ochrany přírody a jiné zájmy tu nemají místa, stvrdil už dávno kategoricky a s elánem pro ochranu přírody M. Vlašín, když před 16 roky na půdě AV ČR na veřejném shromáždění k posudku odborného díla expertů NLK o založení NPŠ a vývoji této kauzy (vydalo MŽP ČR, 1999) prohlásil, že v národním parku princip předběžné opatrnosti patří výlučně zájmům ochrany přírody, tedy nikoli už dalším zájmům lidské společnosti. Nově to stvrdil např. náměstek ministra životního prostředí Ing. T. Tesař ve svém vystoupení 2012 na valné hromadě České lesnické společnosti (ČLS, Lesnická práce 7/2012). Konstatoval, že za rozpory kolem managementu lesů NPŠ podle něho může vláda dr. Pitharta, když v roce 1991 vládním nařízením 163/1991 Sb. zřídila NPŠ, aniž by veřejnosti vysvětlila, že tím bylo toto území určeno jedině zájmům biologů. Při tomto smýšlení je patrně na veřejnosti, aby nesla klady i zápory toho, že tam napříště neporoste „les vysoký a rovný“, jak to vyjádřil jiný biologický odborník.

Je tedy možné, že i experti na tvorbu divočiny v NPŠ mohou si být vědomi také škodlivých účinků přírodních procesů, chráněných jimi na území NPŠ, přestoupí-li z plochy

parku do okolní kulturní a obytné krajiny. Třeba i proto volí postup podle zásad „fait accompli“: stavět před hotovou věc bez předcházejícího jednání či upozornění. Je to politika v projektu divočiny v NPŠ velice účinná pro jeho prosazování, protože lesy jsou objektem této útočné politiky nadměrně vhodným - katastrofický výbuch ve fabrice může být do roka a do dne napraven, avšak s funkcemi lesů to trvá desítky let nejméně.

Sáhněme do archivu korespondence. V roce 2012 člen KŽP AV ČR, krajinný architekt M. Říha, písemně omlouval předsedovi KŽP svou neúčast na zasedání k problematice NPŠ a napsal jisté obavy z jednostranně biologického hlediska nakládání s krajinou. K tomu sestavil velmi jednoznačné písemné stanovisko specialista biolog ve funkci mluvčího KŽP prof. M. Braniš: „*Šumava podléhá velkoplošným rozpadům, a to na základě periodického výskytu velkých větrných bouří a následného napadení dřevokaznými organismy (což je přirozené). A o tuto přirozenost jde... Nejde tedy v zásadě o les, ale o přírodní vývojové procesy (sukcesi), jehož je les, jako ho známe, tedy vysoký a rovný, pouze jednou z episod*“. Z toho podle něho plyne, že je mimo zájem biologů usilujících u nás o divočinu zabývat se tím, zda se destruované stromové patro lesů vůbec obnoví, kde a v jakém časovém horizontu se tak může stát; je lhostejno v jaké formě ekosystému lesního či bezlesí. Proto nejde vůbec ani o definici divočiny, která bude vznikat nastavenými postupy. Ekologové to nevědí a vědět ani nepotřebují, jak vyšlo najevo i v jednáních Expertní pracovní skupiny hejtmanů.

Již mnohokrát byl položen a nezodpovězen dotaz, zda se NPŠ nijak neliší od parků na Sibiři, Aljašce, v Kongu a jinde v přírodních končinách, ani jaké mohou být při existenci národního parku s kulturními lesními ekosystémy ve zkulturněné krajině důsledky toho, přenecháme-li je bezzásahovosti a z krajiny mizí stromové patro lesů na velkém území. Klademe otázku, na čem takový sevšeobecňující názor spočívá. Seděli jsme před lety v pohodě u čaje s lesnickým kolegou a přítelem Ing. Igorem Míchalem, CSc., jenž byl autorem velmi kvalitních publikací o lesních ekosystémech a ochraně přírody. Bylo to nedlouho po povodních na Moravě roku 1997 a on, starý pán, začal prosazovat propojení vodních ekosystémů na bystřinách, kde tehdy extrémně velké vody poškodily až destruovaly mnoho objektů hrazení bystřin. Žádal, aby ženisté zničili zbylé. Na otázku, zda ví o následcích v odnosu splavenin pro podhůří, odpověděl, že jako posluchač chodil na přednášky hydrologie i lesotechnických meliorací (LTM/HB) a následky zná, ale ty ho vůbec nezajímají – jemu jde jen o Přírodu... Znal tedy dobře „malou pravdu“, ale jeho ideou byla jeho „pravda veliká“.

Na konferenci HydroEco 2015 ve Vídni bylo oznámeno, že v Bavorsku začali rozebírat letité objekty LTM/HB v podhůří Alp a půjde se i výš do hor. Takže se zdá být na místě otázka, jaké opravdu jsou zdroje základního přesvědčení. Zůstaneme-li v archivu korespondence, uvažme rozdíl v myšlení biologů oproti lesníkům. Citujme o něm vyjádření představitele biologů v budování divočiny v NPŠ: „*Rozdíl je v tom, že pro divočinu nemáme (my biologové) žádnou vizi, jak má správně vypadat, úlohu, kterou by divočina měla plnit (anebo být kontrolována technickými prostředky)*.“ Zaznamenejme tedy: vykrojíme-li ze zkulturněné krajiny národní park charakteru Šumavy, vědcům-biologům jde jen o co nejrychlejší destrukci stávajících kulturních lesních ekosystémů na co největší ploše. Nějaké další hledisko podle nich nepřichází pro ně vůbec v úvahu. Citujme dále vysokoškolského specialistu: „*Kulturní krajiny je všude dost... Kulturní krajinou nelze argumentovat, protože o tu my právě nestojíme*“. Projekt tvorby divočiny drastickým nakládáním s lesy v národním parku typu NPŠ tedy nemá uvažovat nic jiného než pouze hlediska biologická. K tomu lze citovat i další významná mínění z nejvyšších biologických pozic. Např. k možnému ohrožování životního prostředí kulturní a obytné krajiny byt

dočasným úbytkem plochy lesů v krajině a vznikem řady nových přírodních procesů citujeme vyjádření vysokoškolského ekologa: „Šumava zůstane zelená. Kdo a proč vlastně potřebuje les na horách?“

Lesnictví a lesnické vědy jsou založeny na tom, že lesy naší krajiny kulturní a obytné jsou nenahraditelnou složkou životního prostředí a tedy předpokladem slušné existence lidské společnosti. Na tom prcaují i vědy environmentální. V biologickém zaujetí pro divočinu v NPŠ panuje však očividně přesvědčení, že opomíjením člověka je vše jak má být. Citujeme opět z archivu korespondence vyjádření experta k možným důsledkům destrukce stromového patra lesů NPŠ: „*Důsledky komplexní se uvážily, byly shledány správnými, vývoj tyto úvahy přesně realizuje, neděje se nic divného nebo překvapivého*“. Proč je tedy řada jiných expertů po léta překvapována jediným kritériem k nakládání s krajinou a ve velkém měřítku znepokojena chybějící věcnou diskusí? Zřejmě i proto, že vycházejí ze standardních poznatků jiných vědních oborů o krajině, jejichž zanedbání či neznalost – především v krajinách kulturních a obytných - může být environmentálně i sociálně riskantní.

Snad ještě slovo k tomu, jak ze strany laických nadšenců pro divočinu bylo léta tvrzeno i psáno, že kůrovci nejsou žádným rizikem pro lesy NPŠ. V publikaci MŽP ČR (2003) o auditu expertů IUCN roku 2002 v NPŠ je záznam auditorů, že pochyby o tom v Radě NPŠ jsou „*podle mínění ekologické občanské organizace zradou*“. Z archivu citujeme, co k tomu později konstatoval už zmíněný ekolog: „*Nevím, kdo to tvrdil; všichni přírodovědci, které znám, věděli, že rozsáhlé disturbance (lesů) dřív nebo později nastanou, ale že v národním parku nevdí*“. Teprve v roce 2006 uznává představitel občanské organizace, její expert na lesy veřejně, že šlo o omyl ekologů (Ekologie a společnost 2/2006). Setrvalé však nejen na internetu můžeme číst velkorysá mínění, že „*les si s kůrovci sám poradí*“, jak podle vědců „*les předvídá útok kůrovců a chystá se na něj dopředu*“.... Asi se shodneme s biology v jednom: máme prostě ekology i „ekology“.

Závěr k uvažování dalších hledisek v podmínkách střední Evropy

Shrňme z druhé strany věcné argumenty – standardní vědecké poznatky k tomu, že záměrně přenechávat bezzásahovosti převážně kulturní lesní ekosystémy smrku na velké ploše může sice odpovídat badatelským zájmům věd biologických, užívajících postupy třeba na nejvyšší světové úrovni a se všemi dalšími pozitivními vazbami institucionálními i osobními. Vědecké poznatky věd lesnických a environmentálních z celého světa vedly však k tomu, že les byl u nás právem prohlášen nejen za významný krajinný prvek (zákon 114/1992 Sb.), ale také za nenahraditelnou složku životního prostředí (zákon 289/1995 Sb.), a to složkou v obou případech významnou též pro prostředí člověka, jehož ochrana je také pokryta zákonem (17/1992 Sb., v § 2). S přihlédnutím k závěrům přechetných vědeckých projektů za víc než sto let bylo by opravdu zvláštní mít za to, že lesy ve státní správě MŽP ČR jsou výlučně významné jen pro přírodu a její konzervační ochranu a jen lesy ve správě MZe ČR mohou být nenahraditelnou složkou prostředí člověka, významně tlumící škodlivé vlivy přírodních procesů jako přírodních živlů, nebo naopak poskytující samovolné kladné externality či ekosystémové služby environmentálního a sociálního charakteru. Přírodní zákony, podle nichž ony přírodní procesy vznikají, nelze měnit podpisem správního verdiktu. Máme za podstatnou otázku, zda vyhlášením území za zvláště chráněné pro ochranu přírody národním parkem v krajině kulturní a obytné končí jakýkoliv vztah k jiným potřebám lidské společnosti. Nevšimavost k ní dokládá např. skutečnost, že vedení NPŠ za šetření Pracovní expertní skupiny hejtmanů 2009/10 nebylo ani po měsících

schopno věcně zodpovědět řadu otázek k environmentálním rizikům velkoplošné a dlouhodobé destrukce lesů NPŠ, položených mu v roce 2009 (viz Lesnická práce 2/2010). Jednalo se zejména o rozlohy a polohy, kde stromové patro bylo destruováno bez účinné obnovy lesa. Bylo to očividně v souladu s proklamovaným nezájmem o to, k čemu povede sukcese po zániku stromového patra starších lesů. S podivem se ptáme, zda se vůbec někdy a někde vážně uvažovalo pořadí zájmů státu: zda veřejný zájem na životním prostředí obyvatelstva je jen nicotnou překážkou bádání velkoplošné sukcese. Jakoby možná rizika pro prostředí krajiny a obyvatelstvo vlastně ani nemohla či nesměla být pro vědce-biology samozřejmou součástí jejich velkorysého projektu.

Rádi bychom zdůraznili, že by neškodilo věcně diskutovat o velmi nápadné skutečnosti: záměr či chcete-li vědecký projekt náhlé tvorby divočiny se prosazuje ve velkém měřítku se zaujetím odborným i mocenským od založení NPŠ. Bibliografie ukazuje během dalších let velkou řadu odborných prací, které upozorňují na environmentální a sociální rizika, jež mohou postupně ohrožovat generace obyvatelstva v okolní kulturní a obytné krajině. Nelze však k tomu nalézt předem učiněné vědecké vyvrácení standardních vědeckých argumentů, zato však pozotuhodné nálezy: např. o shodnosti bioklimatu lesních porostů živých a odumřelých, cenzurní zásahy do vydání vědecké publikace, kde příspěvek pojednal o hydrologických důsledcích zamokřování lesních půd, vystupení na konferencích, že varování před riziky bezzásahovosti je jen citováním pouček z anitkvárních učebnic, dávno překonaných. Teprve po letech se v poslední době zastánci destrukční metody pro tvorbu divočiny sami snaží něco měřit a tvrdit, že ani rozsáhlá, náhlá a dlouhodobá destrukce stromového patra lesních ekosystémů nemá žádný vliv na prostředí, např. na poměry hydrické (viz k tomu např. kritickou studii Švihla-Šach-Černohous 2016). I na úrovni státní politiky vznikla zajímavá situace, dříve nezažitá: zodpovědní státní úředníci neodpovídají na písemná upozornění kompetentních odborníků, marné zatím byly usilovné snahy o věcnou diskusi. Pamětníkům připadá, že po desítkách let prudkého rozvoje evropské civilizace je lesnictví bez změny koncepce (Simanov 2015) z dob císařů pánů. Lesnictví je na vrcholu ideových vln kolem jen jednoho hlediska nakládání s lesy (Krečmer 2015), silně se uplatňujících mocensky – i když podle prof. Höschla (Reflex 12/2015) je fakt, že už byly vlny ideologie ve vědách drastičtější.

(Literatura v archivech autorů)

Ing. Vladimír Krečmer, CSc.,
Ing. František Šach CSc., VÚLHM Opočno,
Doc. Ing. Vladimír Švihla, DrSc.,

„Ideologická biologie“

Měl jsem k problematice kauzy NP Šumava v sobotu zajímavé posezení a diskusi s panem RNDr. Vlašínem, CSc., jako třetím zaujatým vizí NPŠ jako národního parku s nejméně 50% bezzásahovosti, který přijal během řady let této výrazné doktríny mé pozvání k věcné diskusi. V této pro mne enormně podnětné diskusi jsem poznal přístupy nadšenců pro divočinu, tj. že:

1. *NPŠ byl založen podle zákona jako národní park a tedy jako takový musí zůstat II. kategorií IUCN bez ohledu na reálný stav;*
2. *Destrukce stromového patra, byť velkoplošné, náhlé a dlouholeté nejsou kalamitou, ale jen disturbancí z gradace např. větru či hmyzu a ničemu nevadí;*
3. *To co během generací odborníků ve vědách lesnických a environmentálních bylo na celém světě nahromaděno mnoha vědeckými projekty o vztazích les - krajina a přísluší oblasti přírodních zákonů nikoli biologických, prakticky to asi není vědcům - biologům dobře známo a proto silně pochybují, že by mohly vznikat přírodní procesy, které by přestupovaly hranice parku a vpadaly do krajiny s účinky přírodních živlů.*

Výsledkem tříhodinové diskuse však přece jen byla dohoda na tom, že:

- A. existují-li reálné možnosti vzniku takových přírodních procesů, které mohou přinést škody okolní krajině a obyvatelstvu, mělo by se o tom uvažovat při rozhodování o managementu lesů;
- B. Společnost musí nést možná rizika a prokázané škody musí hradit stát.

Sumárně: Jak se snažím léta upozorňovat, jedná se v kauze národní park o důslednou aplikaci fundamentální ideologie environmentalismu (úžeji ekologismu), která - jak dokládají vysokoškolští představitelé - považuje za správné, že jejich **dílčí obory biologických věd pracují pouze v jisté "ideové slupce", ležící mimo vědy**: jejich úkoly jsou sledovat přírodu divočiny s tím, aby vznikla co nejdříve a na co největší ploše. Tyto „vědy“ vůbec nezajímá, zda se destruovaný les vůbec obnoví, kdy, kde a v jaké formě lesního ekosystému, nebo zůstane bezlesí. To vše na nejvyšší světové úrovni oněch dílčích oborů. Je tu pikantní otázka: jakou hodnotu mají tyto výsledky věd pro utváření okolní kulturní a obytné krajiny? Mají tohle rozhodovat soudy?

V naší diskusi jsme se již nedostali projednat fakta, že zatím z kruhů nadšenců divočiny se neprojevili zájem, věcně zkalkulovat ekonomicky měřítko možných škod, potřeby kapacit a nákladů na asanace a náhrady - prostě se ujistit, zda na to národní hospodářství bude mít. *Kauza NPŠ není totiž experiment, tam se jen bádá.* Věcně se starat by tedy měl někdo jiný. Ani se nedivím, že dosud mně odmítla se setkat a o tomto pohovořit řádka politiků, kterým by to asi nejvíc slušelo a patřilo. Bylo dobré pamatovat, že na straně nadšení se intenzívně pracuje s pomocí sofistických propagandistických postupů. Podle mého názoru největší podíl faktů v dané kauze přísluší lesnictví. samozřejmě tomu modernímu, nikoli jen dřevoprodukčnímu. Vzpomínám třeba, že existuje kalkulace škod - řekněme široce - z bezzásahovosti v kulturních lesních ekosystémech NPŠ škody okolo 100 miliard Kč, existuje však i kalkulace výnosů z ekosystémových služeb na témže území ve výši desítek miliard Kč ročně. Zdá se mi doslova pitoreskní **v demokratickém systému a právním státu, že se k tomu setrvale mlčí!** Nebojí se ti, kteří dnes stojí v čele, své zodpovědnosti? Vždyť možné důsledky jsou akutní pro celé generace!

Zdraví vás Vladimír Krečmer, někdejší předseda Národního lesnického komitétu.
(1997-2005).

9.března 2015

„Přelomová“ doba lesnictví a lesního hospodářství

Evropské lesnictví v důsledku rozvoje civilizace poznalo už v hloubi 19. století, že „nemovitost les“ je vlastnictvím zvláštního charakteru: produkční doba jeho hlavních tržních komodit trvá více lidských generací. Lesy, i ty, které dřevo produkovat nemají, ovlivňují krajinné prostředí podle přírodních zákonů. Smysl právní ochrany nakládání s lesy byl viděn v tom, že zajistí trvalost, nepřetržitost a vyrovnanost produkce dřeva, čímž se budou trvale udržovat též samovolné a beznákladové užitečné účinky lesů pro prostředí krajiny a pro její obyvatelstvo. Jestliže společnost přestává tolik zajímat produkce dřeva, zůstává otevřená otázka, zda můžeme pustit ze zřetele i krajinné environmentální a sociální vlivy lesů, když žijeme v kulturní a obytné krajině.

Rozvoj naší civilizace se zrychluje, životní úroveň i styl života se změnily. S tím se stává infrastruktura kulturní krajiny stále citlivější na působení přírodních procesů. Její lesy jsou odedávna známé a vědami stvrzené tlumiče k lidem nepříznivých přírodních jevů. Logicky vzato tak není radno opomíjet, že už po generace stoupá význam kladného environmentálního a sociálního působení lesů a na významu nabývá idea víceúčelové péče lesnictva o lesy jako složku krajiny.

Uvolnění totality v 60. letech umožnilo pootevřít svět naší vědě – poznávat a realizovat konkrétní dílčí i rozsáhlé komplexní vědecké projekty, zabývající se přírodovědnou podstatou prostředí lesů i hledisky jejich účelné funkčnosti. Např. zajistit vodu pro krajinu byl deklarovaný vládní cíl, který dal hlubší podnět k poznání vazeb lesních ekosystémů a vody v krajině a k víceúčelovému obhospodařování lesů. Po letech zapomenutí a opomíjení je tu opět komplex vědeckých, biologických, ekonomických a sociálních problémů, tedy nesporně jev „přelomu“.

Měl jsem příležitost se, díky kontaktům s elitou lesnictva od 60. let na obou stranách tehdejší železné opony, podílet na řešení otázky závažného faktoru lesní politiky – reagencí na prudký rozvoj evropské civilizace, zejména na nový charakter poptávek obyvatelstva. Ze západní Evropy se důrazně ozývalo, že pro budoucnost lesnictví je velmi riskantní setrhnout „uzavřeno v lesích“ jako za časů císařpánů. O nutnosti změny v nakládání s lesy pro „well-being“ obyvatelstva věděla i lesnická elita východní Evropy. Jenže politická ideologie tamní totality si nebyla jistá s jakoukoli změnou. Přesto se intenzivně pracovalo na vědecké přípravě v řadě zemí včetně Československa.

Zásadně nové myšlenky jsme si mohli tehdy potvrzovat v řadě lesnických vyspělých zemí západní i východní Evropy. V 90. letech po převratu jsem měl možnost sledovat od Atlantiku po Alpy provoz v lesích veřejných jako závaznou prioritu a vlastně smysl jejich existence

v tržním demokratickém systému, i v lesích soukromých – tam však jako dobrovolné podílení se na pracích ve veřejném zájmu podle objektivní poradenské služby za smluvní platby včetně zisku. Byly to především práce pro rekreační a vodohospodářské funkce lesa, které měnily závěrky hospodaření soukromých vlastníků z červených čísel v černá. Nutno tedy říci, že principiální práce lesnického výzkumu pro zavedení vícefunkčního lesního hospodářství byly v podstatě provedeny, uzavřeny, posouzeny a převzaty k využití orgány státních správ lesů zhruba během 70. let. Bylo tomu tak i u nás, kde se výdaje výzkumu na dané téma zvýšily na desetinásobek: vládní nařízení požadovalo zvýšit zadržování vody v lesích a lesy vodohospodářsky důležité obhospodařovat podle potřeb vodního hospodářství. Ověření v poloprovozu na téma ochrana jakosti a množství vody disponibilní pro vodárenské nádrže proběhlo na LZ Ostravice v letech 1977/79 jako na „demonstračním objektu MLVH pro vodohospodářské funkce lesů“. Může nám připadat zajímavé, že výsledek – právně závazná „instrukce 13/1982“ – byl využit až na Dálném východě k ochraně vody Bajkalu úpravou těžeb v lesích povodí řeky Selengy. Co se tehdy v tuzemsku dál stalo a nestalo způsobilo prostě mnohaletý nedostatek politické vůle v zájmu dřevařské lobby a vývoj nové ideové zátěže po zhroucení totality. Vlna ekonomismu vrátila historii nehlédě na vývoj potřeb společnosti.

Zdá se, že po letech opět stoupá zájem o lesy jako o nenahraditelnou složku krajinného prostředí naší kulturní a obytné krajiny. Je tu ovšem jistý principiální problém: jsou-li lesy ve správě MZe *ex lege* tak významnou složkou krajinného prostředí, zdá se být riskantní tvořit zákony o tom, že lesy spravované jiným státním úřadem jí vůbec nesmí být. Přírodní zákony a přírodní procesy, všude stejné, nejsou měnitelné paragrafy zákonodárců! Jako pamětník si dobře vybavuji, jak silně a všestranně bylo naše lesnictví a lesní hospodářství dotčeno tragicky suchým a horkým rokem 1947. Ale také jak bylo zareagováno a jak byl vystrojen lesnický výzkum. Poslední dobou vidím téma les a krajina z lesnictví jakoby stěhované, v mnohém vzdané, opomenuté a zapomenuté. Máme na krku i hrozby globálních změn podnebí – také drsný podnět k podepření ohrožené image lesnického sektoru! Takže asi nezbyde, než se znovu pustit do řešení na základě standardních vědeckých argumentů a k „ideovým slupkám“ postavit národohospodářský sektor víceúčelového lesního hospodářství s hospodářskými segmenty lesní výroby a lesnických služeb environmentálního a sociálního charakteru, jak se už vyzkoušelo v Evropě a k tomu zpracovalo v odborné i v lesopolitické části našich lesnických programů.



Ing. Vladimír Krečmer, CSc.